

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου

Εργασία του Μαθητή Ευαγγέλου Πούλου

Τμήμα Α4

Πρότυπο Γενικό Λύκειο Βαρβακείου Σχολής

Ορισμός και καθιέρωση εορτής

- ▶ Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου είναι μια από τις θεομητορικές εορτές της Χριστιανοσύνης, σε ανάμνηση της χαρμόσυνης αναγγελίας από τον αρχάγγελο Γαβριήλ προς την Παρθένο Μαρία ότι πρόκειται να γεννήσει τον Υιό του Θεού. Τιμάται από την Εκκλησία στις 25 Μαρτίου, και στον ελληνικό χώρο συμπίπτει με τον εορτασμό της Εθνικής Παλιγγενεσίας. Αυτή την ημέρα γιορτάζουν όσοι και όσες φέρουν τα ονόματα Ευάγγελος και Ευαγγελία.
- ▶ Ετυμολογικά η λέξη "ευαγγελισμός" αποτελείται από δύο επιμέρους λέξεις, το "ευ" και την "αγγελία", και δηλώνει την καλή είδηση, την χαρούμενη αναγγελία.
- ▶ Η εορτή του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου καθιερώθηκε γύρω στον 4ο αιώνα και μετά τον ορισμό της εορτής των Χριστουγέννων στις 25 Δεκεμβρίου. Όπως είναι ευνόητο, μεταξύ των δύο αυτών εορτών υπάρχει στενή σχέση και έπρεπε ο εορτασμός του Ευαγγελισμού να τοποθετηθεί 9 μήνες πριν από τη Γέννηση του Χριστού, ήτοι στις 25 Μαρτίου.
- ▶ Αρχικά ήταν Δεσποτική εορτή και στη συνέχεια συμπεριελήφθη στις Θεομητορικές εορτές. Σημειώνεται ότι στο Κοπτικό εορτολόγιο παραμένει ως Δεσποτική εορτή με την ονομασία, αντί «Ευαγγελισμός της Θεοτόκου», «Εορτή της Σύλληψης του Ιησού Χριστού».

Ο Ευαγγελισμός κατά τον Ευαγγελιστή Λουκά

- Σύμφωνα με τον ευαγγελιστή Λουκά (α' 26-38), ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου συνέβη έξι μήνες μετά τη θαυμαστή σύλληψη του Ιωάννη του Προδρόμου από την Ελισάβετ, τη γυναίκα του Ζαχαρία, όταν ο αρχάγγελος Γαβριήλ στάλθηκε από τον Θεό προς την Παρθένο Μαριάμ (Μαρία) για να της ανακοινώσει ότι θα φέρει στον κόσμο τον Υιό του Θεού. Εκείνη την περίοδο, η Μαρία ζούσε στη Ναζαρέτ της Γαλιλαίας και ήταν μνηστευμένη με τον ξυλουργό Ιωσήφ. Ο Γαβριήλ εμφανίσθηκε ξαφνικά μπροστά στη Μαρία και της απηύθυνε τον χαιρετισμό: «Χαίρε κεχαριτωμένη, ο κύριος μετά σου». Η νεαρή γυναίκα ήταν λογικό να πανικοβληθεί, αλλά ο αρχάγγελος την καθησύχασε: «Μη φοβού Μαριάμ, εύρες γαρ χάριν παρά τω Θεώ. Και ιδού σύλληψη εν γαστρί και τέξη υιόν και καλέσεις το όνομα αυτού Ιησούν».
- Μόλις συνήλθε από την ταραχή, η Μαρία γεμάτη απορία ρώτησε τον αρχάγγελο πώς θα συλλάβει, αφού δεν γνωρίζει τον άνδρα. Ο Γαβριήλ της αποκρίθηκε ότι το Άγιο Πνεύμα θα την καλύψει σαν σύννεφο και θα ενεργήσει αφανώς και μυστηριωδώς τη σύλληψη του Υιού του Θεού. Και για να γίνει πιο πιστευτός επικαλέστηκε τη θαυμαστή σύλληψη του Ιωάννου του Προδρόμου από την Ελισάβετ. Η Μαρία πείστηκε από τα λόγια του Γαβριήλ («Ιδού η δούλη Κυρίου, γένοιτο μοι κατά το ρήμα σου») και ο αρχάγγελος Γαβριήλ «απήλθε».

Ο Ευαγγελισμός στο Κοράνιο

- ▶ Το εκκλησιαστικό γεγονός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου αναφέρεται και στο Κοράνιο, το ιερό βιβλίο των Μουσουλμάνων (19:16-22), μία ακόμη απόδειξη της βαθιάς επιρροής του Μωάμεθ από τη χριστιανική διδασκαλία.
- ▶ Στο κείμενο αυτό εξιστορείται η σκηνή του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου όπου τονίζονται τα εξής:
 - Η Μαριάμ θεωρείται αγνή
 - Άγγελος Θεού της αναγγέλλει ότι θα γεννήσει ένα "άγιο-αναμάρτητο γιο".
 - Εκφράζεται η απορία της Μαριάμ, επειδή δεν έχει σχέσεις με άνδρα.
 - Η Γέννηση του Ιησού θεωρείται "σημείο Θεϊκό" και "Έλεος" για τους μουσουλμάνους. Ταυτόχρονα είναι επιθυμία του Θεού.

Υμνογραφία Ευαγγελισμού (1)

Η Βυζαντινή υμνογραφία της εορτής του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, όπως ομοίως των Χριστουγέννων χαρακτηρίζεται όχι μόνο πλούσια, πανηγυρική και με μεγάλη ποιητική αξία, αλλά και με ιστορική ακόμα αξία συνδεόμενη με ιστορικά γεγονότα του Βυζαντίου, που διακρίνονται από αισθήματα δέους και θάμβους, κατάνυξης και ευλάβειας. Οι μεγάλοι υμνογράφοι στους ύμνους τους συμπυκνώνουν σε απaráμιλλους στίχους και όλη τη θεολογία της Εκκλησίας. Σημαντικότερα εξ όλων τα οποία και ψάλλονται κατά την εορτή είναι:

Απολυτίκιο παραμονής της εορτής

«Σήμερον της παγκοσμίου χαράς τα προοίμια
μετά χαρμοσύνης προεορτάσωμεν.

Ιδού γαρ Γαβριήλ παραγίνεται
τη Παρθένω κομίζων τα ευαγγέλια,
άμα και φόβω και θαύματι.

Χαίρε Κεχαριτωμένη, ο Κύριος μετά Σου».

Κοντάκιο παραμονής της εορτής

«Επελεύσει Πνεύματος του Παναγίου
του Πατρός το σύνθρονον
και ομοούσιον φωνή του αρχαγγέλου
συνέλαβες Θεοκυήτωρ,
Αδάμ η ανάκλησις»

Υμνογραφία Ευαγγελισμού (2)

Υμνολογία ανήμερα της εορτής

Απολυτίκιο ανήμερα της εορτής

«Σήμερον της σωτηρίας ημών το κεφάλαιον
και του απ' αιώνος μυστηρίου η φανέρωσις
ο Υιός του Θεού Υιός της Παρθένου γίνεται
και Γαβριήλ την χάριν ευαγγελίζεται.

Διό συν αυτώ τη Θεοτόκω βοήσωμεν
Χαίρε Κεχαριτωμένη, ο Κύριος μετά Σου.»

Κοντάκιο ανήμερα της εορτής

«Ἴη υπερμάχῳ στρατηγῷ τα νικητήρια
ὡς λειπρωθείσα των δεινῶν ευχαριστήρια
αναγράφω σοι ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.
Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι, Χαίρε, Νύμφη ἀνύμφευτε.»

Μεγαλυνάριο της ημέρας

«Ἐκθαμβος ἀσπάζεται Γαβριήλ
ἐκθαμβος λαμβάνει ἡ Παρθένος τὸν ἀσπασμὸν
πὼς ὁ Θεοῦ λόγος κατήλθε βροταθῆναι;
Τοῦ Κτίστου προσκυνούμεν τὴν συγκατάβασιν».

Ανάλυση του απολυτίκιου της εορτής του Ευαγγελισμού

- ▶ «Ἰήμερον της σωτηρίας ημῶν το Κεφάλαιον»: ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου σχετίζεται με το σωτηριώδες γεγονός της αναγγελίας της σαρκώσεως του Κυρίου, καθώς η σύλληψη του Λόγου του Θεού αποτελεί την αφετηρία της σωτηρίας και της λύτρωσης ὅλου του ανθρωπίνου γένους. "Και του απ' αἰῶνος Μυστηρίου η φανέρωσις": τη σάρκωση του Υιού και Λόγου του Θεού την εξαγγέλλουν οι Προφῆτες της Παλαιάς Διαθήκης, ὅπως ενδεικτικά ο Ησαΐας, ο Ζαχαρίας, ο Ιωάννης ο Πρόδρομος. Και πράγματι, αποτελεί μυστήριο για τον ανθρωπινό πεπερασμένο νου το πῶς ο απεριόρητος Θεός γίνεται ἄνθρωπος».
- ▶ «'Ο Υιός του Θεού, Υιός της Παρθένου γίνεται»: ο Υιός και Λόγος του Θεού γίνεται Υιός της Παρθένου, ο Θεός γίνεται ἄνθρωπος, ενώνονται οι δύο φύσεις, η θεία και η ανθρωπίνη, σε ένα πρόσωπο, το πρόσωπο του Ιησοῦ-Σωτήρος, που με τη σάρκωσή του θεραπεύει την ανθρωπίνη φύση.
- ▶ "Και Γαβριήλ την χάριν ευαγγελίζεται": ο Αρχάγγελος Γαβριήλ ευαγγελίζεται τη χάρη του Παναγίου Πνεύματος προς την Παρθένο Μαρία, αλλά αναγγέλλει τη χάρη και τη χαρά της σωτηρίας και της θεραπείας σε κάθε ἄνθρωπο. "Διό και ημεῖς συν αὐτῷ τη Θεοτόκῳ βοήσωμεν": ἔτσι, οι ἄνθρωποι, ὅπως ο Αρχάγγελος Γαβριήλ, ας βοήσωμεν "Χαίρε Κεχαριτωμένη, ο Κύριος μετά σου". Χαίρε εσύ που ἔχεις τη χάρη και την ευλογία του Θεού να συλλάβεις στην παναγία γαστέρα σου τον Θεό Λόγο, που κομίζει την εἶδηση της μετὰ εννεάμηνο Γεννήσεώς Του».

Λαογραφικά (1)

- ▶ Την ημέρα του Ευαγγελισμού παραμένει η νηστεία της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, με μία εξαίρεση. Η Εκκλησία επιτρέπει την ψαροφαγία («κατάλυσις ιχθύος», σύμφωνα με την εκκλησιαστική ορολογία), όπως και την Κυριακή των Βαΐων, λόγω της σπουδαιότητας της γιορτής. «Αν δεν έχεις να φας ψάρι, να γλείψεις ψαροκόκκαλο» λένε σε πολλά μέρη της Ελλάδας, ενώ σχετικό είναι και το παιδικό τραγουδάκι: «Του Ευαγγελισμού και των Βαγιών, / τρώνε ψάρι και κολιό...».
- ▶ Το έδεσμα της ημέρας είναι ο μπακαλιάρος (βακαλάος) με ή χωρίς σκορδαλιά. Ο παστός μπακαλιάρος που καταναλώνουμε, εμφανίστηκε στο ελληνικό τραπέζι περί τον 15ο αιώνα και με την πάροδο του χρόνου καθιερώθηκε ως το πιάτο της εορτής του Ευαγγελισμού. Με εξαίρεση τα νησιά, όπου υπήρχε πάντα φρέσκο ψάρι, στην υπόλοιπη Ελλάδα ο παστός μπακαλιάρος ήταν η φθηνή και εύκολη λύση. Ιστορικά, εκείνοι που έστελναν στην Ελλάδα μεγάλες ποσότητες μπακαλιάρου ήταν οι Άγγλοι, οι οποίοι τον αντάλλαξαν με σταφίδα.
- ▶ Παλαιότερα πιστευόταν ότι το βράδυ της παραμονής του Ευαγγελισμού ανοίγουν οι ουρανοί και ό,τι προλάβεις να ζητήσεις την στιγμή εκείνη θα το αποκτήσεις. Γι' αυτό έλεγαν ότι όποιος γεννιέται την ημέρα αυτή είναι τυχερός σε όλη την ζωή. Την ίδια επίσης βραδιά τα δέντρα χαμηλώνουν και προσκυνούν την γη, το φαινόμενο όμως τό βλέπουν μόνο οι δίκαιοι.

Λαογραφικά (2)

- ▶ Του Ευαγγελισμού θεωρείται μια από τις μεγαλύτερες γιορτές, γι' αυτό επιβάλλεται αποχή από κάθε δουλειά. Λέγουν χαρακτηριστικά ότι ακόμη και τα χελιδόνια, που τότε αρχίζουν να επιστρέφουν, αυτήν την ημέρα σταματούν να χτίζουν την φωλιά τους.
- ▶ Το διώξιμο των φιδιών και των άλλων ερπετών αποτελούσε μεγάλη έγνοια για τον χωρικό αυτή την περίοδο. Σε πολλά μέρη απέφευγαν το σκούπισμα για να μην παρουσιαστούν στο σπίτι φίδια, μυρμήγκια και άλλα ζώδια. Απαγορευόταν επίσης να φέρουν στο σπίτι χλωρά χόρτα γιατί γίνονται και αυτά φίδια ή ποντίκια. Ούτε νερό επιτρεπόταν να φέρουν γιατί μπορεί να βγει φίδι στο σπίτι ή μπορεί να μπει στο σταμνί ο διάβολος με την μορφή φιδιού.
- ▶ Στην Ήπειρο το βράδυ της παραμονής του Ευαγγελισμού ή ανήμερα της γιορτής τα παιδιά γύριζαν στις αυλές και στους κήπους, χτυπούσαν κουδούνια και μαγειρικά σκεύη και φώναζαν ρυθμικά: «Βγάτε φίδια και γουστέρες/γιατί έρχεται ο Βαγγελισμός/θα σας κόψει το κεφάλι/θα σας ρίξει στο ποτάμι». Για την εξουδετέρωση των φιδιών ανάβονταν επίσης μεγάλες φωτιές.

Ο Ευαγγελισμός στην τέχνη

Η περικοπή του Ευαγγελισμού επηρέασε τη χριστιανική τέχνη. Η παράσταση στην παλαιοχριστιανική εικονογράφηση παρουσιάζει αριστερά τον αρχάγγελο Γαβριήλ και δεξιά την Παρθένο Μαρία. Το σκήπτρο που ο Γαβριήλ κρατάει συνήθως, συμβολίζει τη θεία εντολή, ενώ η Μαρία εικονίζεται άλλοτε καθήμενη και άλλοτε όρθια με κίνηση ταπεινώσεως. Στην Αγία Σοφία Τραπεζούντας, στην παράσταση του Ευαγγελισμού εικονίζεται και ο Ιωσήφ ο Μνήστωρ.

Η ιταλική Αναγέννηση παρουσιάζει την Παρθένο γονατιστή μπροστά σε αναλόγιο, με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος της, ενώ η παράσταση διακοσμείται σε κάποιες περιπτώσεις με αγγέλους που ίπτανται.

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου έχει επηρεάσει πολλούς και σημαντικούς εικαστικούς καλλιτέχνες, όπως οι Ντούτσιο, Λεονάρντο Ντα Βίντσι, Πάολο Ντε Ματέις, Καραβάτζιο, Μποτιτσέλι, Τζιότο, Ρούμπενς, Ελ Γκρέκο (Δομήνικος Θεοτοκόπουλος) και Ντονατέλο.

Μονή Σταυρονικήτα, Άγιο Όρος

Μονή του Σινά

Μονή Ξενοφώντος, Άγιο Όρος

Ελ Γκρέκο (Δομήνικος Θεοτοκόπουλος)

Πέτερ Πάουλ Ρούμπενς

Ντούτσιο ντι Μπουονινσένια

Καραβάτζιο

Τζιότο

Πάολο Ντε Ματέις

Μποτιτσέλι

Μπαρτολομέ Εστέμπαν Μουρίγιο

Λεονάρντο Ντα Βίντσι

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις βίντεο

- ▶ <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=NsLNk-slJY4&feature=share>
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=QDpmcHa1OWc>
- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=yRSs-hamB5l>

Πηγές

- ❖ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%98%CE%B5%CE%BF%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CF%85
- ❖ <https://www.sansimera.gr/articles/611>
- ❖ <https://www.iefimerida.gr/ellada/eyaggelismos-aristarhos-gkrekas-analyei-noima>
- ❖ <https://www.pemptousia.gr/2018/03/o-evangelismos-tis-theotokou/>
- ❖ https://www.impantokratoros.gr/agios_loukas_euaggelismos.el.aspx

A decorative graphic on the left side of the slide, consisting of several thin, curved lines in shades of black and grey that sweep upwards and to the right.

Σας ευχαριστώ!